

Bezoekers op de tweesprong

De bezoeker van het Rijksmuseum bevindt zich al spoedig na het passeren van de tourniquets op een tweesprong. Hij kan kiezen tussen de afdeling Schilderijen en de afdeling Beeldhouwkunst en Kunstnijverheid. Hij is natuurlijk niet verplicht die keuze te maken, want hij kan eventueel beide afdelingen bezoeken. Maar als men zich voor enkele ogenblikken rust gunt op een bank in de grote voorhal en het publiek observeert, blijkt dat de meesten aarzelen alvorens rechts of links af te slaan. Het is jammer genoeg niet mogelijk de overwegingen te kennen, die zij op zo'n moment laten gelden. Wel kan men het resultaat van hun wikken en wegen opmerken: de schilderijen vormen ontegenzeggelijk de grootste trekpleister. Is die voorkeur een nationale voorkeur? Of is de aantrekkingskracht van de naam Rembrandt tientallen malen sterker dan die van Adriaen van Wesel, van De Keyser of Quellinus, of van een sierlijk maar anoniem Frans meubel?

Toch verlaat geen bezoeker de kunstnijverheidsafdeling zonder verbaasde bewondering voor de pracht van deze keurcollectie in haar nieuwe opstelling. Een bewondering waarin het ontzag voor de enorme omvang van deze verzamelingen samengaat met de esthetische waardering van de afzonderlijke voorwerpen. Een wandtapijt, een

houtsculptuur, een vaas, een kast van kostbaar hout staan in de herinnering gegrift. Maar het is een onloochenbaar feit, dat de waardering van het beschouwde tevens een leegte achterlaat. De voorwerpen die men heeft gezien, of het nu de meubelkunst, de ceramiek, de beeldhouwkunst dan wel de tapijtweefkunst betreft, vereisen kennis van de samenhang waarin zij werden vervaardigd en waaruit zij voortkwamen. Zij vormen niet, zoals een schilderij, een volledige eenheid op zichzelf. Een interieur van Adriaen van Ostade of een landschap van Jan van Goyen is een ding op zichzelf, door de lijst van zijn omgeving afgesloten, een wereld apart. Maar bij een wandtapijt vraagt men zich onwillekeurig af, welke muren het heeft gesierd, van welk paleis of van welk kasteel, waar en wanneer. Een vaas van Saksisch porselein roept de suggestie op van een vorstelijke omgeving, van de mensen die hem bewonderd hebben, toen hij pas uit de fabriek was gekomen. Kortom, aan de bezoeker wordt niet alleen iets geboden, er wordt ook iets van hem gevraagd, véél gevraagd.

Deze conclusie kan misschien enig licht werpen op de vraag, waarom de meeste bezoekers van het Rijksmuseum, na de trappen te hebben bestegen,

de weg naar rechts kiezen, naar Rembrandt en Vermeer. Maar deze conclusie dwingt ook tot bezinning op de vraag, in hoeverre men het publiek in zijn moeilijkheden tegemoet kan komen. Eén oplossing voor dit probleem werd reeds gevonden. Door een evenwichtige en harmonische opstelling van de voorwerpen werd hun 'eigenwaarde' verhoogd. Men heeft ook vermeden dat de zalen het karakter van een 'stijlkamer' zouden krijgen, waardoor ten onrechte een organisch verband tussen voorwerpen zou kunnen worden gesuggereerd, dat in werkelijkheid niet bestaat of heeft bestaan.

Maar noch het accentueren van de voorwerpen in hun individuele betekenis, noch het vermijden van de schijn van onderlinge samenhang waar deze er niet is, zijn voorzieningen waardoor een tekort aan kennis wordt aangevuld.

Goethe heeft reeds opgemerkt, dat men niet ziet wat men niet weet, een bewering die o.a. door Gombrich in zijn fascinerende boek *Art and Illusion* wordt gestaafd.

Maar, zo vragen wij ons af, geldt dit verschijnsel niet evenzeer het zien van schilderijen? Ongetwijfeld. Hier komt evenwel de retorische vraag in het geding, die in de aanvang van deze korte bijdrage werd gesteld, namelijk of de voorkeur

voor de schilderkunst niet een nationale voorkeur is. Inderdaad is het een nationale voorkeur en geen wonder, in een land waar zo ontzaglijk veel werd geschilderd. Voor de 17e eeuw kan zelfs bijna gesteld worden dat wie niet zelf schilderde, althans naar schilderijen keek.

Een dergelijke intensieve bemoeienis met een bepaalde vorm van kunst moet zijn sporen wel nalaten. Waar de moderne bezoeker in kennis te kort mocht schieten, wordt deze door het onnaspeurbare begrip 'traditie' aangevuld. Dit is evenwel niet van toepassing waar het de beeldhouwkunst en kunstnijverheid betreft. Hier moet nog een traditie worden gevormd, door de kennis van de museumbezoeker te vergroten en hem in zijn waardering behulpzaam te zijn. Die grote taak laat de heer Lunsingh Scheurleer onvoltooid op het museum achter, om hem elders, in Leiden, op een andere wijze weer op te vatten. In dit, aan hem opgedragen nummer van het Bulletin, zijn enkele bijdragen opgenomen, die het afzonderlijke voorwerp – een tapijt, een beeld, een theebusje – plaatsen in het juiste verband. Moge deze studies, en de vele die nog zullen volgen, ertoe bijdragen de afdeling Beeldhouwkunst en Kunstnijverheid langzamerhand 'au pair' te brengen met de afdeling Schilderijen.